

Honor Your Father and Mother: Contemporary Issues, Ancient Obligation

Rabbi Shmuel Silber

1. שמות פרק כ פסוק יא

כִּבְדוּ אֶת־אֲבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יָאָרְכוּךָ יְמֵיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:

Honor your father and your mother so that your days may be lengthened upon the land that Ad-ny, your G-d, is giving you.

2. ויקרא פרק יט פסוק ג

אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

A man---you shall fear his mother and father and keep My Sabbaths, I am Ad-ny, your G-d.

3. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לא עמוד ב - לב עמוד א

ת"ר: איזהו מורא, ואיזהו כיבוד? מורא - לא עומד במקומו, ולא יושב במקומו, ולא סותר את דבריו, ולא מכריעו; כיבוד - מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא. איבעיא להו: משל מי? רב יהודה אמר: משל בן, רב נתן בר אושעיא אמר: משל אב. אורו ליה רבנן לרב ירמיה, ואמרי לה לבריה דרב ירמיה, כמ"ד משל אב. מיתבי נאמר: +שמות כ+ כבד את אביך ואת אמך, ונאמר: +משלי ג+ כבד את ה' מהונך, מה להלן בחסרון כים, אף כאן בחסרון כים;

Question: Why don't we make a beracha on this mitzvah?

4. שו"ת הרשב"א חלק א סימן יח

... שאלת למה אין מברכין על המצות כולן כגון המלוה את חברו והטוען עמו וכיוצא בהן ... וכן אין מברכין על מצוה שאינה תלויה כולה ביד העושה. מפני שאפשר שלא יתרצה בה חברו ונמצא מעשה מתבטל. כגון מתנות עניים והלוואת הדלים ונתינת צדקה והעניקה וכיוצא בהם.

RASHBA - R. Shlomo ben Aderet was born in Barcelona in 1235, and died there in 1310. He studied under Rabbeinu Yonah and Nachmanides (Ramban). In his youth Rashba tried his hand at business, but later gave up his business to become the chief rabbi of Barcelona and to head the yeshiva there. His knowledge of Roman law, Spanish common law, and economics stood him in good stead as the leader of the Jewish communities in Spain. Given the prominence and centrality of Barcelona in the Jewish world of the time (consisting of Spain, Portugal, France, Germany, Turkey, North Africa, Italy, and Israel) it is not surprising that numerous halachic queries were sent to him from all these countries.

5. שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ סעיף יט

.... שהאב שמחל על כבודו, כבודו מחול.

6. שו"ת בנימין זאב סימן קסט

על מה ששאלת למה אין אנו מברכין על מ"ע דכבוד אב ואם ... הטעם הוא דאין מברכין אלא על מצות שאנו מקודשין מן האומות שאין האומות עושין אותם כלל אבל במצות שאפילו האומות עושין אותן לפעמים לא מברכין כי בהן אין אנו מקודשין מהן כי לפעמים עושין אותם כמונו כגון כבוד אב ואם והדור לזקן וכדומה המר בנימין:

BINYAMIN ZE'EV - Rabbi Benjamin ben Mattathias lived in Greece during the first half of the sixteenth century, and served as dayyan in the rabbinic court of Arta in northwestern Greece. He also lived for a while in Venice. Controversy over his halachic decisions spread from Arta to Italy, and some of his views are still considered controversial. His responsa contain important material about Jewish life in Turkey, Greece, and the Balkans, as well as material on the Marranos.

Question: What is the meaning of this *mitzvah*?

7. כלי יקר שמות פרק כ פסוק יא

... ומצות כיבוד אב ואם אף על פי שהוא בין אדם לחבירו מכל מקום מצוה זו נוגעת גם בכבוד המקום ברוך הוא לפי ששלושה שותפין באדם הקב"ה ואביו ואמו, ואם תכבד אב ואם בעבור שמהם נוצר החומר והגוף הכלה והבלה קל וחומר בן בנו של קל וחומר שתכבד את אביך שבשמים אשר נתן בך הנשמה החלק המעולה הקיים לנצח ... ועל כן שכרו אריכות ימים כי הדביקות בה' מקור חיים נותן חיים ארוכים אל האדם, ואם הוא מכבד אב ואם בעבור שמהם נוצר החומר אם כן גם הנשמה חלק אלוה ממעל תתן כבוד לאביה שבשמים ועל ידי הדביקות שיש לה עמו תזכה לאריכות ימים כמו שנאמר (דברים ד ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום:

CLI YAKAR - Rabbi Shlomo Ephraim ben Aaron Luntschitz (or Ish Luntschitz) was born in Luntschitz (Lenczyk, Poland) c. 1540. His mentor was R. Shlomo Luria. For some period he was Rosh Yeshiva in Lvov (Lemberg). From 1604 he was assistant Rabbi to R. Judah Loew (Maharal) in Prague and was Rosh Yeshiva, and eventually succeeded Maharal (after his death) as Rabbi of Prague in 1609. He authored many books, including a book of homilies, Ir Giborim, homilies on ethics and the study of Torah, Amudei Shesh, Siftei Da'at on the Torah, and Orah Haym on the festivals. He died in 1619.

8. ספר החינוך מצוה לג - מצות כיבוד אב ואם

א. לכבד האב והאם, שנאמר (שמות כ', י"ב) כבד את אביך ואת אמך וגו', ובא הפירוש (קידושיין דף ל"א ע"ב), אי זהו כיבוד. מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא.

ב. משרשי מצוה זו, שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה, שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלהים ואנשים. ושיתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו.

ג. וכשיקבע זאת המדה בנפשו יעלה ממנה להכיר טובת האל ברוך הוא, שהוא סיבתו וסיבת כל אבותיו עד אדם הראשון, ושהוציאו לאויר העולם וסיפק צרכו כל ימיו, והעמידו על מתכונתו ושלימות אבריו, ונתן בו נפש יודעת ומשכלת, שאלולי הנפש שחננו האל יהיה כסוס כפרד אין הבין, ויערוך במחשבתו כמה וכמה ראוי לו להזהר בעבודתו ברוך הוא.

9. שו"ת בית יהודה חלק יורה דעה סימן נד

א. שאלה שנת תפ"ג ג' ימים לחדש אלול בס"ד על בן ת"ח שנדבה רוחו אותו לילך לעיר הקדש צפת תוב"ב ויש לו אב ואם שמצטערי' הרבה על פרידתו ומעכבין אותו שלא ליפרד מהם כלל אם חייב לשמוע להם משום הנאת כבוד הוריו ואם יש עליו שום עונש ח"ו במה שמפקיע מעליו לגמרי מצות כיבוד אב ואם מהו הדין בזה.

ב. ומעתה זכינו לדין דבנדון דידן דאיכא תרתי ללמוד תורה ולילך לא"י צפת פשיטא דא"צ לשמוע לאביו ולאמו בזה אע"פי שמצערין הרבה ובענין הליכת א"י עיין בכלבו סי' קס"ז ובהרשד"ם טא"ה סי' רט"ו ובמהרי"ט חלק ב' השייך ל"ד סי' כ"ח ובספר נתיבות משפט דף רמ"ג ורמ"ד זהו מה שנלע"ד לפי טרדת השעה והשם יעזרנו על דבר כבוד שמו ויתקנינו בעצה טובה מלפניו כי"ר.

BET YEHUDAH

Rabbi Judah ben Isaac Ayash was one of the most famous rabbis in Algiers. As head of the religious court of that city, he issued many halachic rulings, and corresponded with rabbis in Morocco, Italy, and Egypt. In 1756 he left Algeria for Israel, and also visited Leghorn, Italy, where his works were published. Ayash wrote works on Maimonides' code and the Shulchan Aruch, as well as Bet Yehudah, his responsa collection. Eventually he settled in Jerusalem, where he died in 1760.

10. שו"ת יחוה דעת חלק ג סימן סט

א. שאלה: הדר בארץ ישראל, והוריו גרים בחוץ לארץ, וההורים מבקשים ממנו לרדת מן הארץ ולהצטרף אליהם, האם עליו לשמוע בקול הוריו משום מצות כיבוד אב ואם?

ב. תשובה: והנה בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (דפוס ברלין שער ב' סימן כ"ח) פסק, שאין לבן לשמוע לאביו כשמצוהו שלא לעלות לארץ ישראל, כיון שמצוה היא לעלות לארץ ישראל, וכבר דרשו חז"ל (ביבמות ה' ע"ב), איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה', כולכם חייבים בכבודי. ולכן בכל דבר שיש בו מצוה לא ישמע לאביו, שכבוד המקום קודם ע"כ ... ואין לבן הזה עונש על שאינו מקיים מצות כיבוד אב ואם, שהרי גם הם יכולים לעלות עמו.

ג. בסיכום: אסור לרדת מארץ ישראל לחוץ לארץ אפילו כדי להצטרף להוריו הדרים בחוץ לארץ ולקיים מצות כיבוד אב ואם. אולם מותר לרדת לחוץ לארץ לקבל פני הוריו ולחזור לארץ ישראל.

YECHAVVEH DA`AT

Rabbi Ovadia Yossef was born in Baghdad in 1920. He immigrated to Israel at age four and studied in yeshivot in the Old City of Jerusalem. He was ordained by former Sephardic Chief Rabbi Ben Zion Uzziel. In 1947, Yossef became chief rabbi and head of the rabbinic court of Cairo. In 1950, he returned to Israel, where he served as rabbi of Tel Aviv, and later as the Sephardic Chief Rabbi of Israel. The phenomenal breadth of his knowledge and his total recall of relevant material from rabbinic and post-rabbinic literature endow his responsa with an encyclopedic quality.

11. שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ סעיף טו

אמר לו אביו לעבור על דברי תורה, בין מצוה עשה בין מצות לא תעשה, ואפילו מצוה של דבריהם, לא ישמע לו.

12. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לא עמוד ב

רב אסי הוה ליה ההיא אמא זקינה, אמרה לי: בעינא תכשיטין, עבד לה. בעינא גברא, נייעין לך. בעינא גברא דשפיר כותך, שבקה ואזל לארעא דישראל.

13. רמב"ם הלכות ממרים פרק ו הלכה י

מי שנטרפה דעתו של אביו או של אמו משתדל לנהוג עמהם כפי דעתם עד שירוחם עליהן, ואם אי אפשר לו לעמוד מפני שנשתטו ביותר יניחם וילך לו ויצוה אחרים להנהיגם כראוי להם. +

14. השגת הראב"ד רמב"ם הלכות ממרים פרק ו הלכה י

מי שנטרפה דעתו של אביו וכו' יניחם וילך לו ויצוה אחרים להנהיגם כראוי. א"א אין זו הוראה נכונה אם הוא ילך ויניח לו למי יצוה לשמרו, עכ"ל. +

15. רדב"ז הלכות ממרים פרק ו הלכה י

... כיון דרב אסי עבד עובדא בנפשיה ואיך הניחה והלך לו אלא ודאי צוה את אחרים לפרנסה וזו תקנתה שיש לה על הבן געגועין ולא מיכספא מיניה משא"כ באחרים ולא מצי לגעור בה ואחרים גוערים בה ואפשר ע"י הכאה תחזור משטותה ומעשים בכל יום בכיוצא בזה והבן אי אפשר לו לעשות דבר מזה:

RADBAZ

Rabbi David ben Solomon ibn Avi Zimra was born in Spain in 1479 and died in Israel in 1573. He left Spain in 1492, as a result of the Spanish expulsion of the Jews. Like many other scholars, he emigrated to Safed, which had become an important center of Jewish life. In 1513, he left Israel for Cairo, where he became head of the local Jewish community. Radbaz served in all these posts without pay, due to his success in business. He was also famed for his large library. Radbaz returned to Israel in 1553, and once again settled in Safed.

16. שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ סעיף י

מי שנטרפה דעת אביו או אמו, משתדל לנהוג עמהם כפי דעתם עד שירוחם עליהם. ואם אי אפשר לו לעמוד, מפני שנשתגעו ביותר, ילך לו ויניחם, ויצוה לאחרים לנהגם כראוי.

17. ערוך השולחן יורה דעה סימן רמ סעיף לב

מי שנטרפה דעת אביו או אמו משתדל לנהוג עמהם כפי דעתם עד שירוחם עליהם כלומר שתתיישב דעתם ואם א"א לו לעמוד מפני שנשתנו ביותר כתב הרמב"ם שילך לו ויניחם ויצוה לאחרים לנהגם כראוי והשיג הראב"ד דאם הוא ילך ויניחם למי יצוה לשמרם עכ"ל ואיך זו השגה דנ"ל דהרמב"ם ה"ק דידוע שהמשתגעים ביותר בהכרח לאסרם בזיקים ובחבלים והבן איך ביכולתו לעשות בעצמו כן לכן מצוה לאחרים והוא ילך לו [ועי' ט"ז סקי"ד ודרישה ולדברינו אתי שפיר]:

18. ב"ח יורה דעה סימן רמ סעיף יב

יב כתב הרמב"ם טי שנטרפה וכו'. הר"ן ונעל מגדל עוז (שם) כתב שדברי הרמב"ם הם תלמוד ערוך מהא דרב אסי הוה ליה ההיא אימא זקנה וכו'. גם הנ"י הסכים עמהם ושלא כהראב"ד. ואני אומר דעת הראב"ד היא דהיה אימא לא נטרפה דעתה אלא זקנה הייתה ולפי שלא היה יכול להשתדל לה נעל כרצונה הלך ממנה כדי שלא יעצור יותר על מה שתצוה אותו עוד ולא יוכל לקיים אצל מי שנטרפה דעתו שצריך שמירה יתירה אין הדעת נוחתת שיניחם וילך לו דכיון דאינו מצווה לקיים ציוויים ואינו ירא מעונש נעבדו על ציוויים שהרי אין להם דעת וא"כ אינו מחוייב כי אם להאכילם ולהשקותם ולשמרם והיאך ילך לו. וכן יראה מדברי רבינו שהסכים לדעת הראב"ד. והי נקטינן ודלא כמו שפסק בש"ע (ס"י) להקל כהרמב"ם:

BACH - Rav Yoel Sirkis, (1561-1640), also known as the Bach - an abbreviation of his magnum opus, *Bayit Chadash* - was a prominent Jewish posek and halakhist. He lived in central Europe and held rabbinical positions in Belz, Brest-Litovsk and Cracow. Rabbi Sirkis was born in Lublin in 1561 and died in Cracow in 1640.

19. נשמת אברהם שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ סעיף י (ד-ה)

א. (ד) מי שנטרפה. ראיתי שנשאל הגר"י וולדינברג שליט"א ז"ל מתלמיד חכם אחד שאמו נטרפה דעתה עליה זמפריעה בצורה חריפה סדר ושלום הבית. אם מותר לו לקשרה בחבל אל כסא כפי פקודת הרופא כדי שלא תשתולל. זמסק הגאון שליט"א שלדעתו ברור ופשוט הדבר להלכה שאמור לו לבן לקשור את אמו אל הכסא מחמת שטותה, אלא עליו למסרה ולסדרה בידי אחרים שינהגו אתה על זו הדרך כפי זמכרת זכפי הציווי הרפואי. עכ"ל. זאמר לי מו"ר הגר"י זויבירט שליט"א שאם האמא יכולה להגזק מהשתוללותה מותר לו לקשרה עד שימצא לה מקום מסודר במוסה.

(ה) ויצוה לאחרים. כותב ה"ט"ז¹⁸: בסוד הביא השגת הרב"ד בלשון זה. אין

ב. זה הוראה. דאם הוא יניחם וילך לו למי יצוה לשמרם. עכ"ל. זתמהו הר"ן זב"י שזה תלמוד ערוך במעשה דרב אסי עם אמו שנטרפה דעתה זכר. זנראה דעיקר תמיהתו על שיצוה לשמרם דזהו ליתיה בגמרא. וע"ז תמה הרב"ד מה חשב הרמב"ם שהוסיף שיצוה לאחרים לשמרם כיון דע"כ לא מהני לה שמירה. דאי מהני למה ילך זיניחנה הלא אפשר לה בשמירה, זאם אי אפשר לשמור, מה מהני ציווי לאחרים בשמירה, זכן ראיתי בדרישה זכן עיקר, עכ"ל ה"ט"ז. זנ"ל דהאידינא זדאי אפשר לחלק בין שמירה של הבן שהוא אינו מנוסה זיודע איך לשמור זבין אח או מוסד שמלומדים זמוססים בדבר זיודעים איך לטפל באדם כזה שנטרפה דעתו. ר"ל.

ג. זכמה עמוקים הם דברי רב סעדיה גאון המובאים ברבינו בחיי"י זז"ל: זמה שקבע הכתוב שכר הכבוד אריכות ימים, הגאון רב סעדיה ז"ל נתן טעם בזה, כי מפני שלפעמים עמידים שיחיו האבות עם הבנים זמן ארוך זהאבות הם למשא כבוד על הבנים זחכבו יכבוד עליהם, לכן קבע עליהם שכר המצוה הזאת למען יאריכו ימיהם, כלומר עליך לכבדם זחזיה עמהם, זאם אולי תצטער על חייהם, דע שגל חייך אתה מצטער, עכ"ל.

20. ערוך השולחן יורה דעה סימן רמ סעיף ג

ראה אביו שעבר על דברי תורה מפני העדר ידיעתו לא יאמר לו עברת על דברי תורה אלא יאמר לו אבא כתוב בתורה כך וכך כאלו הוא שואל ממנו ולא כמזהירו והוא יבין מעצמו ולא יתבייש זאם היה אומר איזה שמועה בטעות לא יאמר לו לא תתני הכי [גמ'] אלא אומר לו אבא כך שנינו זמשמע בגמ' [ב"ק צ"ד ב] דאם אביו רשע אינו חייב בכבודו ע"ש זאם אינו רשע רק שמתנהג במדות רעות זשנוי לבריות זכן אם היה שכור טוב שיתרחק א"ע ממנו זבמדורש זיקרא [פרשה י"ב] מביא מעשה בשכור אחד מה שעשו לו בניו ע"ש.....